

Hoe doorbreek je de ideologische kadaverdiscipline in de academische wereld?

Posted on 10 november 2026 by Andrea Speyerbach

De tragiek van de Arday-affaire is, naast de dood van de hoofdpersoon, vooral de voorspelbaarheid van de reacties erop. Jason Arday werd in 2023 hoogleraar onderwijssociologie in Cambridge, de jongste zwarte hoogleraar ooit aan die universiteit: het kroonjuweel op de ideologie van de diversiteit en inclusie. Totdat hij door filosoof Nathan Cofnas werd ontmaskerd als fraudeur.

Klokkenluider Cofnas werd door de media afgeschilderd als de schurk. Zij zagen een mooi haakje: een zwarte man gelyncht door een 'witte' man die zich bovendien bezighoudt met verboden onderwerpen als de erfelijkheid van intelligentie. De houding in de media en ook in de academische wereld ten opzichte van Cofnas verschilt weinig van hoe Hugo Brandt Corstius eind jaren zeventig criminoloog Wouter Buikhuisen de wetenschap uit joeg vanwege diens onderzoek naar biologische oorzaken van criminaliteit.

Cambridge ging niet door het stof

Maar wie dacht dat alleen de compleet verwokete media zich schuldig maken aan dubieuze framing kent de academische wereld nog niet. Waar denk je dat al die soft-scienceklantjes worden gekweekt die nu de redacties bevolken?

Cambridge weigerde door het stof te gaan. Toegeven dat Arday nooit hoogleraar had mogen worden legt namelijk een bom onder het hele vakgebied. Een vakgebied waarin 'auto-etnografie' als wetenschappelijke methode geldt. Waarin een fraudeur (188 vrijwel identieke zinnen in zijn proefschrift en verzonnen gastprofessoraten) zonder enige wezenlijke bijdrage aan zelfs dit meest laagdrempelige van alle vakgebieden werd onthaald als 'the best in the world'.

Wie al wat langer meedraait kon dit patroon van ontkenning en aanval op een bierviltje uittekenen. Veel interessanter dan de constatering dat veel bomen in het academische woud rot zijn is de vraag waarom wetenschappers dit hebben laten gebeuren en nog altijd laten gebeuren.

Want waarom was het uiteindelijk Nathan Cofnas die het stinkende zaakje aan het licht bracht? Iemand die zelf door een Cambridge-college aan de kant was gezet. Die ook op zijn nieuwe universiteit al onder vuur lag omdat hij zelf bepaalt wat hij wel en niet onderzoekt: een vorm van intellectuele autonomie die binnen de academische wereld steeds uitzonderlijker wordt. Inmiddels loopt er tegen hem een tuchtprocedure en dreigt vervolging.

Hoe doorbreek je de lafheid?

Kortom: waarom was uitgerekend de buitenstaander de enige met genoeg moed en integriteit om te zeggen wat iedereen met ogen al jaren kon zien? Namelijk dat de bekleder van de leerstoel onderwijssociologie geen inhoudelijke draad om het lijf had.

Het doel van schrijven over dit onderwerp moet meer zijn dan jeremiëren over de endemische lafheid in de academische wereld. Het gaat erom die lafheid te doorbreken. Daarvoor moet je eerst het mechanisme erachter begrijpen. Er werken aan universiteiten nu eenmaal disproportioneel veel lafbekken die de saboteurs van de wetenschap alle ruimte geven. Die verklaring zegt alleen niets over oorzaak en

gevolg. Gelukkig vond ik een mogelijke verklaring in een paper uit de tijd dat sociologie nog een serieus wetenschapsgebied was.

Drempels

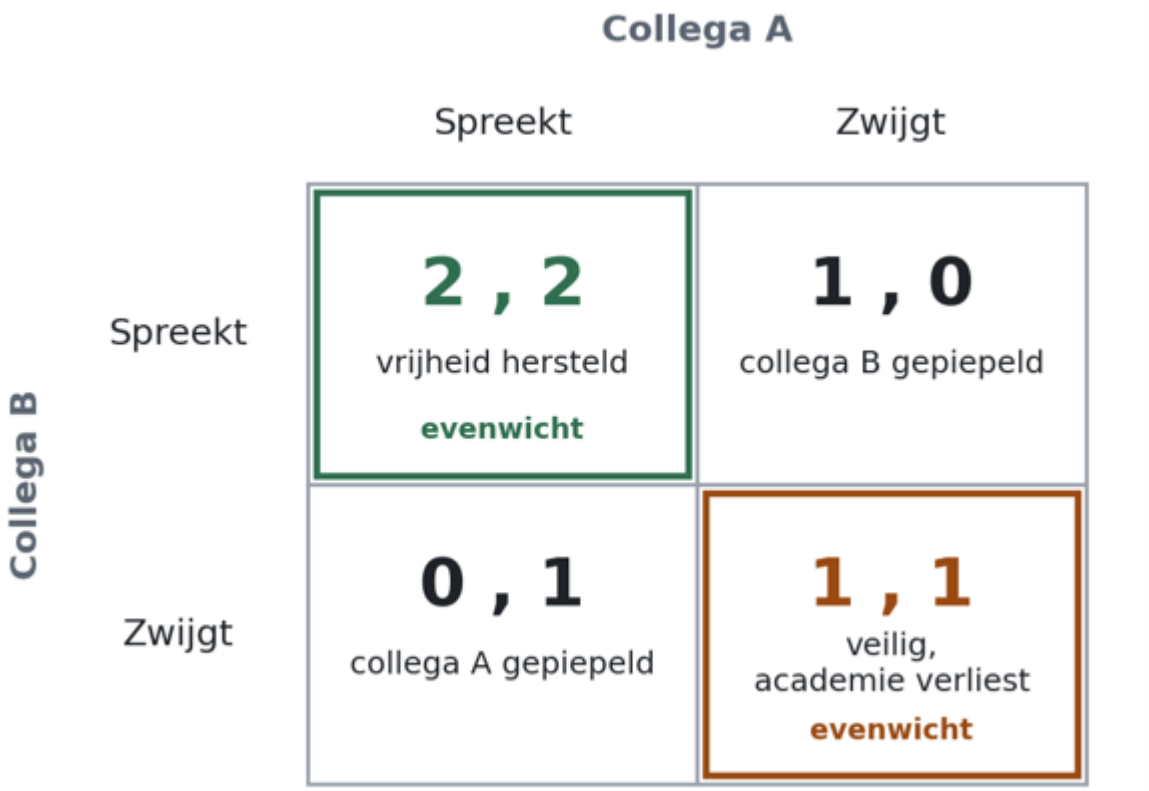
In 1978 zette de Amerikaanse socioloog Mark Granovetter een model uiteen dat verklaart waarom de ene groep gelijkgestemden wél in actie komt en de andere niet. Volgens Granovetter heeft iedereen een zogenaamde drempel. Dat is het aantal anderen dat al in actie moet zijn gekomen voordat hij zelf in actie komt.

Neem twee groepen van tien academici. In beide groepen denkt iedereen er precies zo over als de Vlaamse filosoof en strijder voor academische vrijheid, Maarten Boudry. Toch komt de ene groep in opstand tegen het verdwijnen van de academische vrijheid en de andere niet. Het verschil zit alleen in de drempels.

Stel dat Boudry drempel 0 heeft. Zodra hij ziet dat de academische vrijheid wordt geschonden zegt hij er wat van. Stel nu dat alle anderen het privé helemaal met hem eens zijn maar een drempel hebben van 2 of hoger. Dan volgt niemand Boudry want er is niemand met drempel 1. Het blijft bij stiekeme steunbetuigingen per DM en er verandert niets.

Dit betekent ook dat je uit wat een groep doet niet zonder meer kunt afleiden wat de leden denken. In beide groepen waren ze het immers roerend eens.

Het drempelmodel sluit aan bij een klassiek dilemma uit de speltheorie: de hertenjacht. Twee jagers kunnen kiezen tussen samen een hert vangen of ieder voor zich een haas. Het hert levert het meest op maar alleen als je samenwerkt. Een haas vang je altijd in je eentje. Wie op het hert jaagt terwijl de ander voor de haas kiest, staat met lege handen. Het hert is in je eentje niet te vangen en de haas heb je laten lopen.

Vertaald naar de academische context: samen spreken herstelt de vrijheid voor iedereen. Dat is het hert. Maar dan moet wel iedereen bereid zijn te spreken. Wie kiest voor het hert en merkt dat hij als enige spreekt wordt gepiepeld en is slechter af dan wie zweeg. Geen hert en zelfs geen haas. Zwijgen levert daarentegen altijd een haas op, wat de anderen ook doen: je behoudt je carrière. Alleen de academie verliest.

Een laffe en gecastreerde omgeving

Het verschil tussen een groep die in opstand komt tegen ideologische bezetenheid en een groep die dat niet doet is moed. En wat is moed anders dan de bereidheid om zware persoonlijke kosten te dragen voor een overtuiging zoals de waarde van academische vrijheid?

Op langere termijn ontstaat uit deze patstelling een tweede probleem. Iedereen kiest voor de haas van de eigen kortetermijnwinst en niemand onderhoudt nog het gemeengoed academische vrijheid. Zo brokkelt de academie steeds verder af tot

academische vrijheid en hoogwaardig onderzoek voor iedereen verdwenen is. Ook voor wie nu zwijgt met het oog op de eigen carrière. Want wie wil er hoogleraar worden in zo'n laffe en gecastreerde omgeving?

En dus durft niemand te spreken

Dit is natuurlijk makkelijk praten. Ik werk zelf niet in de academische wereld en roep vanaf de zijlijn dat academici wat meer ballen mogen kweken. Soit. Dat is ongeveer even overtuigend als iemand die aankomt met de dooddoener 'je zegt het nu toch' over mensen die zeggen dat iets niet gezegd kan worden.

Er is altijd wel ergens *iemand* met drempel 0 die het onderwerp aansnijdt. Maar dat neemt niet weg dat de rest vastzit in hetzelfde coördinatiespel met een onbekend aantal lotgenoten. Allemaal zijn ze ervan overtuigd dat het onderwerp taboe is. Allemaal denken ze dat zij de enigen zijn die er zo over denken. En dus durft niemand te spreken. Hoe vaak Maarten Boudry of Nathan Cofnas hun nek ook uitsteken en datgene zeggen waarvan de kosten om het te zeggen voor bijna iedereen anders te hoog zijn.

Wie de lafheid wil doorbreken moet dus de drempels van alle anderen verlagen. Het heeft geen zin om de persoon met drempel 0 aan te wijzen als bewijs dat het met de lafheid wel meevalt. Na iemand met drempel 0 moet iemand met drempel 1 komen en dan iemand met drempel 2 enzovoort. Ontbreekt die keten dan blijft de dappere alleen staan. En zolang de academie bestaat uit een grote meerderheid van zeer laffe mensen met hier en daar een uitzondering verdwijnen ook de laatste dapperen.

Hoe verlagen we dus de drempel voor wie in deze patstelling vastzit?

Dat begint bij wie het zich kan veroorloven: hoogleraren met een vaste aanstelling die de eerste stap zetten. Dan is dat niet langer voorbehouden aan waaghalzen en paria's. Nog beter is het als niemand meer de eerste hoeft te zijn. Bijvoorbeeld door steun te verzamelen onder voorwaarde: je belooft een open brief te tekenen zodra tien anderen dat ook doen. Pas dan worden alle namen tegelijk openbaar. En het helpt om stille instemming zichtbaar te maken zodat lotgenoten elkaar vinden. Met anonieme enquêtes waarvan alleen de uitkomst openbaar wordt of met netwerken

waar je je bij kunt aansluiten.

Denk ook aan anoniem te ondertekenen open brieven waarbij aan de achterkant wordt gecontroleerd of de ondertekenaar echt wetenschapper is, bijvoorbeeld via een academisch e-mailadres. Een goede lakmoesproef voor welke ideologie aan een faculteit dominant is: welke brieven academici zonder angst met naam en toenaam ondertekenen. De brief die alleen anoniem kan laat zien wat het werkelijk rebelse minderheidsstandpunt is.

De tuchtprocedure en dreigende vervolging van Nathan Cofnas drijven de drempels van (aspirant-)academici alleen maar verder op. Dat komt nog bovenop de angst om kansen op een aanstelling mis te lopen. Laten we serieus werk maken van het verlagen van die drempels. Zolang dat niet gebeurt blijft het aan buitenstaanders als Cofnas. Tot ook die allemaal zijn weggepest en de academie alleen nog bestaat uit gijzelaars die elkaar gevangen houden in een ideologische kadaverdiscipline, ten koste van de wetenschap.

Wynia's Week *brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week,* ***156 keer per jaar****, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk. Doet u (weer) mee? Hartelijk dank!*